

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حوزه مشاور اجتماعی وزیر نفت

مؤسسه مطالعات بین المللی انرژی

وابسته به وزارت نفت جمهوری اسلامی ایران

مدیر مسئول: سید امیر طالبیان

سر دبیر و مدیر اجرایی: نجمه عطائی نژاد

زیر نظر: حوزه مشاوره اجتماعی وزیر نفت

و مؤسسه مطالعات بین المللی انرژی

آنچه در این شماره می‌خوانید...

۱----- سرمقاله

۲----- مقدمه

۲----- **بخش اول: بررسی اسناد بالادستی و الزامات قانونی**

۳----- الف) اسناد بالادستی در سطح کلان و ملی:

۳----- ب) اسناد بالادستی در سطح محلی منطقه اروندان:

۴----- محورهای اصلی، تکالیف و وظایف زیست محیطی

۵----- تکالیف و وظایف در محور آموزش و تقویت نگاه زیست محیطی بر مبنای اسناد پشتیبان

۶----- تکالیف و وظایف در محور مدیریت آلودگی (آب، هوا، خاک) بر مبنای اسناد پشتیبان

۸----- تکالیف و وظایف در محور پوشش گیاهی و جانوری بر مبنای اسناد پشتیبان

۹----- تکالیف و وظایف در محور پوشش گیاهی و جانوری بر مبنای اسناد پشتیبان

۱۰----- **بخش دوم: شناخت و تحلیل ذینفعان**

۱۰----- مراحل و فرایند مدیریت ذینفعان

۱۰----- الف) تعیین و شناسایی ذینفعان:

۱۱----- ب) اولویت بندی ذینفعان

۱۱----- ج) مشارکت ذینفعان

۱۳----- وظایف و انتظارات ذینفعان اصلی

۱۳----- ۱) سازمان محیط زیست استان خوزستان

۱۶----- ۲) سازمان آب و برق استان خوزستان

۱۷----- ۳) واحد HSE شرکت ملی نفت

۱۹----- ۴) واحد HSE شرکت مهندسی و توسعه نفت

۲۱----- ۵) مدیران پروژه (یادآوران، آزادگان شمالی، آزادگان جنوبی، یاران)

۲۳----- **جمع بندی و نتیجه گیری**

سرمقاله

با نام خالق آفرینش، ششمین شماره خبرنامه طرح مطالعاتی غرب کارون را پیشکش نگاه شما دوستداران و فعالان عرصه صنعت نفت و علاقمندان به تحقیق و پژوهش در حوزه محیط زیست می‌نماییم.

آنچه که در این شماره تقدیم حضورتان می‌گردد، ویژه‌نامه محیط زیستی است که حاوی خلاصه‌ای از اولین گزارش کارگروه تخصصی این بخش از طرح مطالعاتی غرب کارون است. لازم به ذکر است، این گزارش از دو بخش کلی بررسی اسناد بالادستی و الزامات قانونی محیط زیستی و همچنین شناخت و تحلیل دینفعان تشکیل شده است که در این شماره از خبرنامه، تنها به برخی از مهمترین موارد مندرج در گزارش مذکور اشاره می‌گردد.

برخود لازم می‌دانیم از آقای دکتر قدیری؛ مجری محترم بخش محیط زیست طرح، سرکار خانم محمدباقری؛ ناظر بخش محیط زیست طرح و آقای مهندس انصاری به نمایندگی از حوزه مشاوره اجتماعی وزیر که با همکاری ایشان این شماره از خبرنامه تهیه گردیده است، سپاس و قدردانی ویژه را به عمل آوریم.

و همچنان در انتظار بازخوردها، پیشنهادهای سازنده شما مخاطبین عزیز هستیم.

آدرس پست الکترونیکی: karounstudies@gmail.com

شماره تماس دبیرخانه: ۰۲۱۲۷۶۴۴۲۲

مقدمه

الزامات اصلی محیط زیست در فرایند توسعه پایدار شامل الزامات و توصیه های دینی و شرعی، اسناد بالادستی و الزامات قانونی و نیز تعهدات بین المللی است که تمامی جوامع را متأثر می کند. قرآن کریم در برخی از آموزه های خود باید و نبایدها را در کنار هم مطرح نموده و به بهره مندی از محصول طبیعت امر نموده و از عدم تعادل در مصرف آن نهی فرموده و اسراف را عامل از دست دادن محبت خداوند دانسته است (سوره مومن آیه ۴۳). قرآن مجید همچنین شامل آموزه هایی است که از الگوی تعامل اخلاقی انسان با محیط زیست حکایت دارد و این آموزه ها در احادیث بسیار زیادی از معصومین نیز مورد تأکید قرار می گیرد. بر این اساس، توجه به محیط زیست به عنوان یک مسئولیت اجتماعی است که تمامی جوامع را ملزم به حفظ آن می نماید و لذا در اسناد بالادستی کشور بر آن تأکید شده و مجموعه ای از الزامات قانونی را برای آن در نظر می گیرد. رعایت جنبه های قانونی حفاظت از محیط زیست و برنامه ریزی های کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت کشور از الزامات اساسی است. همچنین این مهم با توجه به تعهدات بین المللی مختلف نیز قابل تأمل است.

بخش اول: بررسی اسناد بالادستی و الزامات قانونی

به منظور ارائه راهبردهای مناسب جهت حفظ محیط زیست در منطقه غرب کارون همزمان با انجام فعالیتهای توسعه ای صنعت نفت، تمامی چشم اندازها، راهبردها و سیاست های کلان کشور مورد بررسی قرار گرفته است. این اسناد که شامل برخی از اسناد بالادستی در سطح کلان و ملی و نیز در سطح محلی یعنی در حوزه منطقه اروندان هستند، شامل موارد ذیل می باشند:

الف) اسناد بالادستی در سطح کلان و ملی:

- سیاست‌های کلی محیط‌زیست
- سیاست‌های کلی آمایش سرزمین
- قانون برنامه پنجم توسعه کشور
- لایحه برنامه ششم توسعه کشور
- قانون حفاظت و بهسازی محیط‌زیست
- قانون نفت
- قانون حفظ کاربری اراضی و زراعی باغ‌ها
- آیین‌نامه اجرایی قانون شکار و صید
- قانون حفاظت دریا و رودخانه‌های مرزی از آلودگی با مواد نفتی
- آیین‌نامه مربوط به حریم و بستر رودخانه
- قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا

ب) اسناد بالادستی در سطح محلی منطقه اروندان:

- سند ملی توسعه استان خوزستان
- مطالعات آمایش استان خوزستان
- برنامه راهبردی توسعه اقتصادی شهرستان‌های استان خوزستان

محورهای اصلی، تکالیف و وظایف زیست محیطی

بر مبنای اسناد نامبرده شده در صفحه پیشین، محورهای اصلی، تکالیف و وظایف زیست محیطی در منطقه غرب کارون در حوزه‌های ذیل آمده که در این خبرنامه تنها سه مورد از آن‌ها در قالب جداول جداگانه و بر مبنای اسناد پشتیبان مربوطه ارائه می‌گردند:

- ◆ آموزش و تقویت نگاه زیست محیطی
- ◆ مدیریت آلودگی (آب، هوا، خاک)
- ◆ مدیریت مصارف آب و فاضلاب
- ◆ توجه به پوشش گیاهی و جانوری منطقه
- ◆ کاربری اراضی
- ◆ مدیریت پسماند

تکالیف و وظایف در محور آموزش و تقویت نگاه زیست محیطی بر مبنای اسناد پشتیبان

سند آمایش استان خوزستان

- ارتقا و افزایش سطح فرهنگ و دانش زیست محیطی آحاد جامعه
- ارائه آموزش های زیست محیطی برای گروه های مختلف مخاطب و تصمیم گیران
- مشارکت و همکاری همه دستگاه های اجرایی، رسانه های دولتی و صداوسیما در اجرای ماده ۱۸۹ برنامه پنجم توسعه به منظور ارتقا سطح دانش زیست محیطی جامعه
- جلب مشارکت بخش خصوصی و غیردولتی جهت حفاظت از محیط زیستی کنترل آلودگی
- اعمال قانون و حمایت همه جانبه دستگاه قضایی از برنامه های زیست محیطی

سیاست های کلی نظام در بخش زیست محیطی

- تدوین منشور اخلاق محیط زیست و ترویج و نهادینه سازی فرهنگ و اخلاق زیست محیطی مبتنی بر ارزش ها و الگوهای سازنده ایرانی - اسلامی
- گسترش سطح آگاهی، دانش و بینش زیست محیطی جامعه و تقویت فرهنگ و معارف دینی مشارکت و مسئولیت پذیری اجتماعی به ویژه امر به معروف و نهی از منکر برای حفظ محیط زیست در تمام سطوح و اقشار جامعه

لایحه برنامه ششم توسعه

- به منظور ارتقاء مشارکت جوامع محلی و توانمندسازی آنان در امر حفظ و احیاء منابع طبیعی و محیط زیست کشور به دستگاه های اجرایی مربوط (سازمان جنگل ها، مراتع و آبخیزداری کشور و سازمان حفاظت محیط زیست) اجازه داده می شود بدون رعایت قانون برگزاری مناقصات و آیین نامه معاملات دولتی تا سقف حداکثر سه برابر نصاب معاملات متوسط بر اساس آخرین فهرست ها بهای پایه ابلاغی، در هر سال قرارداد اجرای عملیات و پروژه های پیش بینی شده در موافقت نامه های طرح های تملک دارایی سرمایه ای ملی و استانی خود را با تشکل های روستایی و عشایری و تعاونی های تخصصی مربوط منعقد نمایند.

تکالیف و وظایف در محور مدیریت آلودگی (آب، هوا، خاک) بر مبنای اسناد پشتیبان

برنامه پنجم توسعه کشور

■ منظور کاهش عوامل آلوده‌کننده و مخرب محیط‌زیست کلیه واحدهای بزرگ تولیدی، صنعتی، عمرانی، خدماتی و زیربنایی موظف‌اند نسبت به نمونه‌برداری و اندازه‌گیری آلودگی و تخریب زیست‌محیطی خود اقدام و نتیجه را در چهارچوب خود اظهاری به سازمان حفاظت محیط‌زیست ارائه نمایند. واحدهایی که قابلیت و ضرورت نصب و راه‌اندازی سامانه (سیستم) پایش لحظه‌ای و مداوم را دارند باید تا پایان سال سوم برنامه، نسبت به نصب و راه‌اندازی سامانه (سیستم‌های) مذکور اقدام نمایند متخلفین مشمول ماده (۳۰) قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا می‌شوند.

■ سازمان حفاظت محیط‌زیست مکلف است تمهیدات لازم را برای کاهش آلودگی هوا تا حد استانداردهای جهانی با اولویت شناسایی کانون‌های انتشار ریز گرد‌ها و مهار آن، کنترل و کاهش میزان انتشار گازهای گلخانه‌ای را فراهم آورد.

■ سازمان حفاظت محیط‌زیست مکلف است در راستای ارتقای آگاهی‌های عمومی و دستیابی به توسعه پایدار به‌منظور حفظ محیط‌زیست و با تأکید بر گروه‌های اثرگذار و اولویت‌دار از ابتدای برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، آیین‌نامه اجرائی مربوط را با پیشنهاد شورای عالی حفاظت محیط‌زیست به تصویب هیأت وزیران برساند. کلیه دستگاه‌های ذی‌ربط، رسانه‌های دولتی و صداوسیما جمهوری اسلامی ایران ملزم به اجرای برنامه‌های آموزشی بدون دریافت وجه موضوع این ماده قانونی می‌باشند.

قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا

■ کارخانه‌ها، نیروگاه‌ها و کوره‌های آجرپزی و آهک‌پزی، موظف به استفاده از سوخت احتراقی مناسب قابل دسترسی، به نحویکه موجبات کاهش آلودگی هوا را فراهم نماید، هستند. وزارت نفت موظف است در برنامه ریزی گازرسانی و سوخت‌رسانی خود تأمین سوخت مناطق صنعتی و مراکز استقرار کارخانه‌ها و کارگاه‌ها و کوره‌های آجرپزی مجاور شهرهای بزرگ را در اولویت قرارداد.

قانون نفت

■ وزارت نفت مکلف است در جریان عملیات نفتی ضمن برنامه‌ریزی‌های صحیح نظارت و مراقبت کامل جهت صیانت ذخایر نفتی و حفاظت منابع و ثروت‌های طبیعی و تأسیسات و جلوگیری از آلودگی محیط‌زیست (هوا، آب، خاک) با هماهنگی سازمان‌های ذی‌ربط عمل کند.

تکالیف و وظایف در محور مدیریت آلودگی (آب، هوا، خاک) بر مبنای اسناد پشتیبان

مطالعات آمایش استان خوزستان

- مدیریت و بهره‌برداری مناسب از منابع موجود در راستای حفظ و ارتقای کیفیت هوای استان
- تهیه طرح جامع حمل‌ونقل و ترافیک شهری برای شهرهای اولویت‌دار
- اجرای طرح مهار عرصه‌ها و پتانسیل فرسایش بادی در استان توسط سازمان جهاد کشاورزی
- همکاری شهرداری‌ها و استانداری در احداث خط کمربند سبز و توسعه فضای سبز شهر در اطراف شهرها به منظور جلوگیری از تغییر کاربری و ... تلطیف هوای شهری
- افزایش تعداد جایگاه‌های گاز CNG بر اساس استانداردهای تعریف‌شده
- اجرای طرح جامع کاهش آلودگی هوای شهر اهواز
- فرهنگ‌سازی اصلاح الگوی ساخت مسکن و توسعه فضاهای سبز شهری با رویکرد شهر سبز
- الزام شرکت ملی مناطق نفت‌خیز جنوب به اجرای پروژه‌های جمع‌آوری گازهای همراه در سطح استان و تکمیل طرح آماک
- تجهیز کلیه صنایع بزرگ استان به سیستم On-Line در خروجی‌های هوا

سند توسعه استان خوزستان

- آلودگی شدید منابع آب‌های سطحی، هوا و خاک، به‌ویژه آلودگی رودخانه کارون در اثر تخلیه فاضلاب‌های انسانی و صنعتی و پساب‌های کشاورزی به این رودخانه و نیز خورهای بندر امام و ماهشهر در اثر تخلیه فاضلاب‌های صنعتی تأسیسات نفت و پتروشیمی
- ارتقاء شاخص‌های زیست‌محیطی استان در زمینه‌های آب‌وهوا و خاک (به‌ویژه رودخانه‌ها، سواحل و منابع آبی و کیفیت آب شرب استان) در حد استانداردهای بین‌المللی
- کنترل و محافظت از منابع طبیعی و زیست‌محیطی استان (آب‌های داخلی و ساحلی، خاک، هوا، آبزیان، مراتع، جنگل‌ها...) در برابر تهدیدها و تخریب‌های طبیعی و انسانی و احیاء و بهره‌برداری بهینه از آن‌ها
- مقابله با بهره‌برداری‌های غیراصولی و عوامل طبیعی و انسانی آلودگی و تخریب منابع طبیعی و زیست‌محیطی استان (آب‌های داخلی و ساحلی، خاک، هوا، آبزیان، مراتع، جنگل‌ها...)

تکالیف و وظایف در محور مدیریت آلودگی (آب، هوا، خاک) بر مبنای اسناد پشتیبان

قانون حفاظت دریا و رودخانه‌های مرزی از آلودگی با مواد نفتی

آلوده کردن رودخانه‌های مرزی و آب‌های داخلی و دریای سرزمینی ایران به نفت یا هر نوع مخلوط نفتی خواه توسط کشتی‌ها و خواه توسط سکوها حفاری یا جزایر مصنوعی (اعم از ثابت و شناور) و خواه توسط لوله‌ها و تأسیسات و مخازن نفتی واقع در خشکی یا دریا ممنوع است و مرتکب به جرم جت‌های از شش ماه تا دو سال یا پرداخت جزای نقدی از یک میلیون تا ده میلیون ریال یا به هر دو مجازات محکوم می‌گردد، در صورتی که آلودگی به‌واسطه بی‌مبالاتی یا بی‌احتیاطی واقع شود. مجازات مرتکب حداقل جزای نقدی مذکور است.

لایحه پیشنهادی برنامه ششم توسعه

به‌منظور جلوگیری از تخریب و آلودگی محیط‌زیست، بهره‌مندی از محیط‌زیست مطلوب مندرج در سند چشم‌انداز و اجرای سیاست‌های کلی ابلاغی محیط‌زیست، تمامی دستگاه‌های اجرایی و بخش‌های خصوصی و تعاونی برای طرح‌های عمده، مکلف‌اند نسبت به ارزیابی راهبردی محیط‌زیست و ارزیابی اثرات زیست‌محیطی (EIA) سیاست‌ها، برنامه‌ها و طرح‌های خود بر اساس شاخص‌ها، ضوابط و معیارهای پایداری محیط‌زیست و بر اساس دستورالعمل‌های سازمان حفاظت محیط‌زیست تهیه و پس از تصویب اجرا درآورند. این سازمان علاوه بر مسئولیت پایش و نظارت بر حسن اجرای این ماده، موظف است به‌گونه‌ای عمل نماید که تا پایان برنامه ششم توسعه، شاخص‌های پایداری محیط‌زیست به میزان ۲۵ درصد نسبت به وضعیت موجود بهبود پیدا کند.

تکالیف و وظایف در محور پوشش گیاهی و جانوری بر مبنای اسناد پشتیبان

قانون جلوگیری از شکار و صید

وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و سازمان‌های وابسته به دولت باید در مواردی که سازمان حفاظت محیط‌زیست تشخیص دهد، طرح‌های مربوط به سدسازی تغییر و انحراف مسیر رودخانه‌ها، ساختمان پل‌ها، قطع جنگل، اجاره مراتع دولتی، دفع آفات و سایر موارد مشابه که از لحاظ حفظ نسل جانوران وحشی زیان‌آور است، نظر سازمان مزبور را در حدود امکان مورد توجه قرار دهند.

تکالیف و وظایف در محور پوشش گیاهی و جانوری بر مبنای اسناد پشتیبان

برنامه پنجم توسعه

- به منظور جلوگیری از شکار بی‌رویه و نابودی تنوع زیستی، دولت مکلف است با همکاری مراجع ذی‌ربط در نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران ترتیبی اتخاذ نماید تا ضمن محدود کردن پروانه حمل اسلحه شکاری و بازنگری در ضوابط صدور پروانه‌های مذکور، تعداد سلاح‌های شکاری را متناسب با جمعیت قابل برداشت از حیات وحش به تشخیص سازمان حفاظت محیط‌زیست برساند و نسبت به جمع‌آوری سلاح‌های غیرمجاز تا پایان برنامه اقدام نماید.
- با توجه به شرایط ویژه تالاب‌های کشور از منظر اقتصادی، کشاورزی، زیست‌بومی، تنوع زیستی و گردشگری و وجود مراتع و اراضی زراعی مطلوب در اطراف آن‌ها و وجود چالش‌های جدی در تخصیص منابع آب در این مناطق و به طور کلی، پیچیدگی و شکنندگی زیست بوم طبیعی این مناطق، دولت مکلف است در سال اول برنامه، با ساماندهی مجدد سازمان‌های موجود در بخش‌های آب، کشاورزی، منابع طبیعی، محیط‌زیست و گردشگری، نسبت به اعمال مدیریت یکپارچه با مشارکت بهره‌برداران در دشت‌های اطراف این تالاب‌ها اقدام نماید.
- تدوین و اجرای برنامه مدیریت یکپارچه زیست بومی و برنامه عملیاتی حفاظت و بهره‌برداری پایدار از تنوع زیستی زیست‌بوم‌های حساس و شکننده کشور.

سیاست‌های کلی نظام

- مدیریت جامع، هماهنگ و نظام مند منابع حیاتی (از قبیل هوا، آب، خاک و تنوع زیستی) مبتنی بر توان و پایداری زیست بوم ویژه با افزایش ظرفیت‌ها و توانمندی‌های حقوقی و ساختاری مناسب همراه با رویکرد مشارکت مردمی.
- تهیه اطلس زیست بوم کشور و حفاظت، احیاء، بهسازی و توسعه منابع طبیعی تجدیدپذیر (مانند دریا، دریاچه، رودخانه، مخزن سدها، تالاب، آبخوان زیرزمینی، جنگل، خاک، مرتع و تنوع زیستی بویژه حیات وحش) و اعمال محدودیت قانونمند در بهره‌برداری از این منابع متناسب با توان اکولوژیک (ظرفیت قابل تحمل و توان بازسازی) آنها بر اساس معیارها و شاخص‌های پایداری، مدیریت اکوسیستم‌های حساس و ارزشمند (از قبیل پارک‌های ملی و آثار طبیعی ملی) و حفاظت از منابع ژنتیک و ارتقاء آنها تا سطح استانداردهای بین‌المللی.

مطالعات آمایش استان

اقدامات پیشنهادی اولویت‌دار:

- حفاظت از تنوع زیستی و برنامه‌ریزی و ارتقای کیفی حفاظت و مدیریت مناطق تحت مدیریت
- اصلاح و تقویت مناطق حفاظت‌شده
- نظارت و حفاظت از زیست‌بوم‌ها و زیست‌مندان خشکی و آبی و حفاظت از گونه‌های در معرض خطر
- افزایش سطح مناطق تحت مدیریت و اکوسیستم‌های موجود تا سطح ۱۰ درصدی اکوسیستم و شناسایی سایر عرصه‌های قابلیت‌دار استان و برنامه‌ریزی برای ارتقای سطح حفاظتی آن‌ها

بخش دوم: شناخت و تحلیل ذینفعان

بخش دوم این گزارش، به منظور شناخت ذینفعان، تعیین جریان‌های تاثیرگذار و تاثیرپذیر از برنامه‌های توسعه صنعت نفت، اتخاذ سیاست‌های موثر در ارتباط با هر یک از ذینفعان و در نتیجه کسب حمایت و یا افزایش مشارکت آن‌ها، به تجزیه و تحلیل ذینفعان اختصاص یافته است.

مراحل و فرایند مدیریت ذینفعان

در این مطالعه، فرایند مدیریت ذینفعان در ۳ گام **تعیین و شناسایی ذینفعان**، **اولویت بندی ذینفعان** و **مشارکت ذینفعان** صورت پذیرفته است. با ما همراه باشید و مختصری از مراحل اجرایی هر گام را بخوانید.

الف) تعیین و شناسایی ذینفعان:

به منظور شناسایی ذینفعان طرح‌های توسعه‌ای میادین نفتی در منطقه غرب کارون از دیدگاه زیست محیطی، ابتدا مسائل مهم و کلیدی این نوع پروژه‌ها از جنبه محیط زیست مشخص شده است. سپس کلیه گروه‌ها و سازمان‌هایی که به نحوی با این مسائل کلیدی مرتبط بودند، شناسایی و نهایتاً پس از مذاکره با کارشناسان و خبرگان صنعت نفت، لیست اولیه‌ای از کلیه ذینفعان مرتبط تهیه گردیده است. در ادامه، ذینفعان شناسایی شده به دو دسته کلی ذینفعان داخلی و خارجی تقسیم‌بندی شده‌اند.

➤ **ذینفعان داخلی**، گروه‌ها یا افرادی هستند که در ساختار سازمانی نفت قرار دارند و یا از طریق انعقاد قراردادی، خدمات مورد نیاز پروژه‌های نفتی را ارائه می‌دهند.

➤ **ذینفعان خارجی**، افراد و یا سازمان‌هایی هستند که خارج از ساختار نفت قرار داشته و مسئولیت قراردادی در برابر پروژه ندارند.

ب) اولویت بندی ذینفعان

پس از دسته‌بندی ذینفعان، تحلیل آن‌ها از نظر تاثیرپذیری و تاثیرگذاری بر روی پروژه از طریق *ماتریس علاقه- قدرت* انجام شده است. پس از تعیین میزان تأثیرگذاری و تاثیرپذیری بالقوه‌ای که هریک از ذینفعان می‌توانند در بخش مطالعات زیست محیطی پروژه‌های توسعه‌ای نفت در غرب کارون داشته باشند، و جانمایی آنها در ماتریس، موقعیت ذینفعان به لحاظ ذینفع اصلی، اولیه، ثانویه و یا ذینفع کم اهمیت در پروژه مشخص شده است. بر این اساس، ذینفعان اصلی عبارتند از:

- ◆ سازمان حفاظت محیط زیست؛
- ◆ اداره حفاظت محیط زیست استان خوزستان؛
- ◆ سازمان آب و برق استان خوزستان؛
- ◆ واحد HSE شرکت ملی نفت؛
- ◆ واحد HSE شرکت مهندسی و توسعه نفت؛
- ◆ و مدیران پروژه (یادآوران، آزادگان شمالی، آزادگان جنوبی، یاران).

ج) مشارکت ذینفعان

انتخاب روش مناسب در مشارکت دادن ذینفعان به موقعیت ذینفع در ماتریس علاقه- قدرت و در نتیجه اهداف مشارکت بستگی دارد. با عنایت به موقعیت هر ذینفع در ماتریس علاقه- قدرت و نیز طبق تئوری‌های موجود در این زمینه، اهداف اصلی از مشارکت با ذینفعان و نیز روش‌های مشارکت آنان مشخص شده است.

شایان ذکر است برخی از اهداف اصلی و عمده در مصاحبه‌ها و نشست‌های برگزار شده با ذینفعان به شرح زیر می‌باشند:

- ◆ شناخت همه جانبه مناطق میزبان صنعت نفت در منطقه غرب کارون؛
- ◆ شناسایی نیازها و خواسته‌های ذینفعان و لحاظ نمودن آنها در تصمیم‌گیری‌ها با توجه به حوزه اختیارات، امکانات و محدودیت‌های موجود؛
- ◆ جلوگیری از تعارضات بین ذینفعان از طریق شناسایی و اولویت‌بندی آنها؛

- ◆ جستجوی فعالانه در یافتن راه‌حل‌های برد-برد؛
- ◆ توسعه همکاری‌ها و روابط سودمند متقابل؛
- ◆ و اطمینان یافتن از لحاظ نمودن که هرگونه ریسک و یا نگرانی در خصوص ماهیت، ابعاد و اثرات توسعه.

در خاتمه، پس از برگزاری جلسه‌ها، مصاحبه‌ها، نظرسنجی و تکمیل پرسشنامه‌ها، انتظارات و خواسته‌های ذینفعان مشخص گردید و متناسب با آن استراتژی مدیریت برای هر یک از ذینفعان تعیین گردید که در ادامه به برخی از آنها اشاره می‌گردد.

لازم به ذکر است، در متن کامل گزارش، مفصلاً به تمامی ذینفع‌های اصلی، اولیه، ثانویه یا ذینفع کم اهمیت پرداخته شده است که در این سیاهه فقط به برخی از وظایف و انتظارات ذینفعان اصلی اشاره می‌گردد.

وظایف و انتظارات ذینفعان اصلی

۱) سازمان محیط زیست استان خوزستان

برخی از وظایف:

- ◆ حفاظت از اکوسیستم‌های طبیعی منطقه و ترمیم اثرات سوء گذشته فعالیت- های نفتی در محیط زیست؛
- ◆ برخورد فعال با زمینه‌های بحرانی محیط زیست شامل آلودگی‌های بیش از ظرفیت قابل تحمل محیط؛
- ◆ حفاظت از گونه‌های با ارزش خاص و نادر و در حال انقراض گیاهی و جانوری تالاب هورالعظیم؛
- ◆ مطالعه و بررسی اکولوژیک تالاب هورالعظیم و آلودگی آن؛
- ◆ ارزشگذاری اقتصادی منابع طبیعی و هزینه‌های زیست محیطی ناشی از توسعه؛
- ◆ مطالعه و زمینه‌سازی جهت دستیابی به توسعه پایدار در منطقه.

برخی از انتظارات:

- ◆ ایجاد هسته زیست محیطی با تجهیزات کامل در مجموعه اداری؛
- ◆ اجرای سیستم پایش لحظه ای (online) و خوداظهاری در پایش در دوران راهبری فعالیتهای نفتی؛
- ◆ نظارت بخش HSE بر عملیات و فعالیتهای نفتی طرح توسعه میدان نفتی آزادگان شمالی و جنوبی؛
- ◆ رعایت مهندسی منظر در محیط تالابی وتاسیسات نفتی؛
- ◆ استفاده از گل حفاری باپایه آبی (گلایکول)، فرآورش کامل گازهمراه نفت و ممانعت ازسوزاندن آن (No Flaring)؛
- ◆ عدم احداث هرگونه تاسیسات غیرمرتبط با چاهها درعرصه تالاب؛
- ◆ احداث فضای سبز موثر و درختکاری سازگار باشرايط محیطی تالاب هورالعظیم باهماهنگی اداره کل؛

- ◆ بهره برداری از سیستمهای تصفیه فاضلاب و کوره زباله سوز احداث شده در اسرع وقت؛
- ◆ مکانیابی محل دفع پسماندهای حاصل از عملیات حفاری پس از انجام عملیات مدیریت پسماند (Waste Management) در خصوص پسماندهای آغشته به مواد نفتی (گل حفاری با پایه روغنی)؛
- ◆ استفاده از تجهیزات فراورش سیار نفت (M.O.S , M.O.T) به منظور جداسازی سیالات و ناخالصیهای موجود در مواد نفتی؛
- ◆ جلوگیری از آتش زدن مواد ناخالص نفتی در گودالهای آتش؛
- ◆ عدم احداث تاسیسات نظیر کارخانههای آسفالت، سنگ شکن بدون اخذ مجوز زیست محیطی و در عرصه تالاب؛
- ◆ ایجاد شبکههای توری بر روی حوضچهها و گودالهای آتش جهت جلوگیری از تلفات پرندگان و سقوط حیات وحش درون آنها؛
- ◆ استفاده از علائم و نشانگرهای مشخص به منظور تعیین مسیر (جادههای دسترسی، راههای ارتباطی، خطوط لوله سیال جریانی آب، مواد نفتی، گاز و سایر تجهیزات زیر بنائی در عرصه تالاب)؛
- ◆ عدم احداث سکونتگاههای دائمی، غیردائمی و کارگاههای عملیاتی در عرصه تالاب؛
- ◆ عدم خاکبرداری از عرصه تالاب و تامین منابع قرضه خارج از محدوده منطقه حفاظت شده هورالعظیم؛
- ◆ رعایت قوانین و مقررات مرتبط با صید و شکار و جلوگیری از حمل سلاح شکاری در محدوده تالاب.

استراتژی مدیریت ذینفع

برمبنای نتایج حاصل از ماتریس علاقه-قدرت، استراتژی پیشنهادی برای ذینفعان اصلی، استراتژی مشارکت دادن می باشد. مصادیق این استراتژی با توجه به انتظارات مطرح شده سازمان محیط زیست استان خوزستان، شامل موارد زیر می باشد:

- ⑤ بهره‌مندی از نظرات کارشناسان سازمان محیط زیست استان در کاهش اثرات منفی زیست محیطی پروژه به منظور اجرای کیفی پروژه‌های نفتی مطابق با استانداردهای زیست محیطی؛
- ⑤ ارائه گزارشات مصور ماهیانه به اداره کل حفاظت محیط زیست خوزستان مرتبط با فعالیت‌های اجرایشده، در دست اجرا و پیش‌بینی شده به منظور نظارت بر عملیات و فعالیت‌های نفتی و استفاده از نظرات کارشناسان این سازمان؛
- ⑤ برگزاری کلاس‌های آموزشی مشترک با سازمان محیط زیست به منظور انتقال اطلاعات و الزامات زیست محیطی به مدیران و مجریان پروژه‌ها؛
- ⑤ هماهنگی کامل با اداره کل محیط زیست استان و اداره‌های تابعه در شهرستان-ها مبنی بر جانمایی تاسیسات و نهایی کردن مشخصات احداث جاده‌ها و راه-های دسترسی به تاسیسات نفتی؛
- ⑤ تاکید بر شناسایی و کنترل اثرات تجمعی در مطالعات ارزیابی زیست محیطی (EIA) پروژه‌ها با مشارکت کارشناسان زیست محیطی سازمان؛
- ⑤ ایجاد ساختار HSE در منطقه و نظارت دقیق این بخش بر عملیات و فعالیت-های نفتی در پروژه‌ها؛
- ⑤ رعایت کلیه قوانین و مقررات مندرج در اسناد بالادستی مرتبط با فعالیت‌های نفت و همچنین اخذ تعهدکتابی از پیمانکاران طرف قرارداد (دارای گواهینامه معتبرزیست محیطی) و فعال در عرصه تالاب مبنی بر رعایت کلیه استانداردهای زیست محیطی؛
- ⑤ مدیریت اثر بخش تعاملات با سازمان محیط زیست استان برای رفع چالش-های مدیریتی طرح‌ها در حوزه‌های زیست محیطی.

۲) سازمان آب و برق استان خوزستان

برخی از وظایف:

- ◆ افزایش بهره‌وری و راندمان کلیه مراحل زنجیره مدیریت آب؛
- ◆ افزایش ظرفیت منابع آبی استان و حفظ توان ظرفیت‌های حاصل شده؛
- ◆ حفاظت بهینه (کمی و کیفی) از منابع آب استان؛
- ◆ زمینه‌سازی تقویت مکانیسم‌های حفاظت از منابع آب؛
- ◆ اتخاذ رویکرد ویژه در قبال منابع و مصارف آب با نگاه اقتصادی – اجتماعی و در نظر گرفتن ابعاد سیاسی امنیتی؛
- ◆ توسعه کسب و کار و رضایت ذینفعان.

برخی از انتظارات:

- ◆ عدم احداث پل و بندهای خاکی غیر مهندسی روی زهکش‌ها در هورالعظیم
- ◆ تامین اعتبار و نقدینگی لازم جهت ترمیم و لایروبی زهکش‌ها
- ◆ همکاری و هماهنگی در سازمان‌های ذینفع در خصوص کاهش حجم زه‌آب، اقدامات لازم برای بهبود کیفیت زه‌آب، به کارگیری روش‌های جایگزین زهکشی و طراحی معیارهای دوستدار محیط زیست
- ◆ تکمیل و اتمام طرح ۵۵۰ هزار هکتاری از طریق تامین اعتبارات مورد نیاز
- ◆ هوشمند سازی سیستم آبیاری و ارائه آموزش‌های لازم به کشاورزان در این زمینه

استراتژی مدیریت ذینفع:

مصادیق استراتژی استراتژی مشارکت دادن با توجه به انتظارات مطرح شده سازمان آب و برق خوزستان، شامل موارد زیر می باشد:

- ⑤ جلب اعتماد مدیران سازمان آب و برق از طریق افزایش تعاملات هدفمند؛
- ⑤ مشارکت با کارشناسان سازمان آب و برق جهت انجام هر گونه کاری بر روی مجاری عبور آب در محدوده پروژه‌ها و اخذ مجوزات مورد نیاز از این سازمان؛
- ⑤ مشارکت و حمایت مالی از پروژه‌های با اولویت سازمان آب و برق در منطقه مورد مطالعه در راستای اجرای مسئولیت اجتماعی نفت و منتفع شدن مردم منطقه؛
- ⑤ همکاری با سازمان آب و برق در اجرای برنامه‌های آموزشی بمنظور اطلاع رسانی دقیق در خصوص کمبود منابع آب و فرهنگ‌سازی در مورد نحوه مصرف آب.

۳) واحد HSE شرکت ملی نفت

برخی از وظایف:

- ◆ سیاستگذاری و ابلاغ استراتژی‌های لازم جهت استقرار، نگهداری و توسعه نظام مدیریت بهداشت، ایمنی و محیط زیست؛
- ◆ طراحی و ابلاغ نقشه راه نظام مدیریت بهداشت، ایمنی و محیط زیست (HSE Road Map) و تعیین وظایف و مسئولیت‌های بخش‌های مختلف سازمانی و نظارت بر اجرای آن؛
- ◆ ساماندهی و هماهنگ کردن فعالیت‌های بخش‌های مختلف سازمانی در زمینه بهداشت، ایمنی و محیط زیست در راستای دستیابی به اهداف پیش‌بینی شده؛

- ◆ ایجاد شرایط لازم برای تسهیل و تسریع در توسعه نظام مدیریت بهداشت، ایمنی و محیط زیست در چارچوب ضوابط مصوب؛
- ◆ ارزیابی فعالیت‌های بخش‌های مختلف به منظور حصول اطمینان از صحت انطباق فعالیت‌ها با نظام جامع بهداشت، ایمنی و محیط زیست؛
- ◆ ایجاد زمینه‌های لازم برای اعتلای دانش و فرهنگ عمومی سازمان در زمینه بهداشت، ایمنی و محیط زیست؛
- ◆ بررسی دقیق کلیه اثرات زیست محیطی حاصل از اجرای پروژه‌ها در فاز طراحی، ساخت، نصب، راه اندازی و بهره‌برداری و اهمال کنترل‌های مورد نیاز؛
- ◆ سیاستگذاری، برنامه‌ریزی راهبردی و نظارت عالیه با هدف حفاظت از محیط زیست و تحقق صنعت سبز؛
- ◆ شناسایی منابع آلاینده محیط زیست (آب، هوا و خاک) و ارزیابی و کنترل آنها، بهینه سازی مصرف انرژی، مدیریت تغییرات آب و هوا و نهادینه سازی الزامات توسعه پایدار؛
- ◆ نیازسنجی آموزشی، برنامه‌ریزی و اجرای دوره‌های آموزش عمومی و تخصصی HSE.

لازم به ذکر است، انتظارات و استراتژی مدیریت ذینفع شرکت ملی نفت بعد از انجام مصاحبه نگارش خواهد شد.

۴) واحد HSE شرکت مهندسی و توسعه نفت

برخی از وظایف:

- ◆ ایجاد اهداف استراتژیک و برنامه‌های HSE به منظور افزایش بهره‌وری و اثربخشی نظام مدیریت HSE در سازمان؛
- ◆ ترویج و ارتقا فرهنگ HSE؛
- ◆ توسعه و پیاده‌سازی برنامه‌های آموزشی بمنظور بهبود مهارت‌ها و دانش HSE و نشر اطلاعات HSE به تمامی کارکنان، پیمانکاران و ذینفعان؛
- ◆ انتخاب پیمانکاران بر مبنای قوانین، دستورالعمل HSE و الزام آنان بر تعهد و انجام قوانین مذکور؛
- ◆ الزام پیمانکاران به اجرای ارزیابی و مدیریت ریسک‌های متناسب با وظایف شغلی؛
- ◆ حصول اطمینان از استقرار سیستم کار ایمن بمنظور پیشگیری از بروز حوادث منتج به صدمات جانی، خسارت مالی و زیست محیطی در راستای توسعه پایدار؛
- ◆ تامین بودجه کافی و منابع مورد نیاز بمنظور اجرایی نمودن برنامه‌ها و الزامات HSE؛
- ◆ کنترل بهبود مستمر عملکرد در تمامی فعالیت‌های ستادی و عملیاتی و رعایت الزامات HSE مرتبط با فعالیت‌های اجرایی با تعیین اهداف مشخص و قابل اندازه‌گیری و ممیزی مستمر آن؛
- ◆ بازدهی‌های میدانی دوره‌ای از طرح‌ها توسط ناظران HSE طرح‌ها و کارشناسان بمنظور بررسی جنبه‌ها و پیامدهای زیست محیطی طرح‌ها.

برخی از انتظارات:

- ◆ مدیریت جامع زیست محیطی برای کل منطقه غرب کارون؛
- ◆ فرهنگ‌سازی در خصوص توجه به نظرات، و ارتقاء جایگاه HSE؛
- ◆ ملزم شدن مدیران و مجریان پروژه‌ها به رعایت الزامات زیست محیطی؛
- ◆ حمایت مدیر عامل از مدیران HSE؛
- ◆ انجام اقدامات موثرتر در خصوص کنترل برنامه پایش طرح‌ها.

استراتژی مدیریت ذینفع:

مصادیق استراتژی استراتژی مشارکت دادن با توجه به انتظارات مطرح شده این ذینفع، شامل موارد زیر می باشد:

- ⑤ فرهنگ سازی در نفت در راستای تغییر نگاه به HSE
- ⑤ پذیرش HSE به عنوان یک ارزش استراتژیک در نفت و ارتقا سطح دانش و فرهنگ HSE در سطوح مختلف سازمانی
- ⑤ مشارکت دادن قوی HSE در فرایندهای تصمیم‌گیری بمنظور درک ریسک-های حوزه زیست محیطی و ایمنی پروژه‌ها
- ⑤ حمایت از برنامه‌ریزی و اجرای دوره‌های آموزش عمومی و تخصصی HSE حسب نیازسنجی‌های آموزشی این حوزه
- ⑤ تشکیل کارگروه‌های تخصصی در هر بخش از مسائل زیست محیطی بمنظور کنترل برنامه پایش طرح‌ها با حضور افراد متخصص HSE شرکت متن در هر زمینه زیست محیطی (آلودگی، ارزیابی اثرات محیط زیست، مدیریت و آموزش مسائل زیست محیطی و ...).

۵) مدیران پروژه (یادآوران، آزادگان شمالی، آزادگان جنوبی، یاران)

برخی از وظایف:

- ◆ خدمات تدوین روش و سازمان اجرا؛
- ◆ تهیه نمودار سازمان اجرایی طرح و تعیین شرح کلی وظایف عوامل اجرایی و نحوه‌ی ارتباط بین آن‌ها برای انجام فعالیتهای مختلف؛
- ◆ تعیین روش گردش کارها برای انجام فعالیتهای مختلف مهندسی، تدارک کالا و ...؛
- ◆ ایجاد و حفظ هماهنگی بین فعالیتهای طرح و عوامل اجرایی آن؛
- ◆ تعامل و مشارکت با کلیه ذینفعان طرح؛
- ◆ ایجاد سیستم کنترل پروژه بمنظور کنترل پیشرفت طرح و هزینه آن؛
- ◆ انتخاب مناسب‌ترین مهندسان مشاور، بازرسان فنی و پیمانکاران؛
- ◆ خدمات هماهنگی و مدیریت اجرای قراردادها؛
- ◆ خدمات برآورد و کنترل پرداخت‌ها؛
- ◆ حصول اطمینان از رعایت ضوابط زیست محیطی؛
- ◆ حصول اطمینان از رعایت دستورالعمل‌ها.

برخی از انتظارات:

- ◆ در اختیار قرار دادن نتایج بررسی‌های EIA به مدیران پروژه‌ها؛
- ◆ اعمال نظارت بیشتر بر عملکرد پیمانکاران در خصوص رعایت الزامات و استانداردهای زیست محیطی؛
- ◆ تقویت بخش HSE شرکت‌های توسعه دهنده و آموزش مستمر استانداردهای بین‌المللی HSE؛
- ◆ تغییر نگاه در HSE به نحوی که کلیه بخش‌های مهندسی و غیر مهندسی از همان ابتدای کار طراحی، کلیه جنبه‌های HSE و ریسک‌های موجود را در نظر بگیرند؛

- ◆ اخذ حداکثر راهنمایی از سازمان محیط زیست استان خوزستان در مراحل مختلف اجرای پروژه بمنظور رعایت الزامات زیست محیطی؛
- ◆ تسریع در پاسخ‌دهی سازمان محیط زیست استان خوزستان و سایر ذینفعان طرح در مکاتبات اداری و رسمی؛
- ◆ حمایت بیشتر مردم منطقه از فعالیتهای نفت (مردم محلی از وظایف نفت و اهداف پروژه‌های انجام شده در منطقه مطلع نیستند و این ناآگاهی در افزایش انتظارات آنها از نفت بسیار موثر است)؛
- ◆ حل مشکل معارضین پروژه‌ها.

استراتژی مدیریت ذینفع:

- ⑤ تعامل مستمر و کارا با ذینفعان اصلی پروژه‌ها بدین منظور که درخواست‌های رسمی در کوتاه‌ترین زمان ممکن پاسخ داده شود و از مقررات دست و پاگیر و زمان‌بر، جلوگیری به عمل آید؛
- ⑤ بهینه کردن شرایط انتخاب پیمانکاران و افزایش ضمانت اجرایی پیمانکاران به منظور رعایت کامل الزامات زیست محیطی؛
- ⑤ استفاده از پیمانکاران دارای گواهینامه معتبر زیست محیطی؛
- ⑤ برگزاری سیمینار آشنایی با طرح‌ها و فعالیتهای انجام شده نفت در منطقه در مراحل مختلف پروژه، جهت آگاه‌سازی سازمان‌های ذینفع و همچنین سران و روسای مردم محلی و بومی ساکن در منطقه از اقدامات نفت؛
- ⑤ قرار دادن آموزش HSE بصورت نمایش فیلم و کلاس‌های سمعی و بصری در برنامه کاری پرسنل بصورت مستمر؛
- ⑤ تشکیل کمیته‌ای متشکل از مدیران و مسئولین پروژه‌ها و نمایندگان سازمان جهاد کشاورزی به منظور حل مشکل معارضین.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

بر مبنای اسناد بالادستی که مورد مطالعه قرار گرفته است، فعالیت‌های توسعه‌ای صنعت نفت در منطقه غرب کارون در صورتی پایدار بوده و می‌تواند همزمان با توسعه، حفاظت از محیط زیست منطقه را نیز مورد نظر داشته باشد که برخی الزامات و ضرورت‌ها را سرلوحه برنامه‌های توسعه‌ای خود قرار دهد.

ذینفعان بسیاری در بخش مطالعات زیست محیطی پروژه‌های توسعه‌ای صنعت نفت در غرب کارون درگیر هستند که برآورده ساختن تمامی انتظارات آنها عملاً غیر ممکن است. آنچه که در این میان ضروری به نظر می‌رسد مدیریت صحیح انتظارات ذینفعان می‌باشد.

بدین منظور در این مطالعه تحلیل ذینفعان صورت گرفت و ذینفعان کلیدی پروژه شناسایی گردید. پس از مصاحبه با ذینفعان کلیدی و شناسایی خواسته‌ها و انتظارات آنها و با عنایت به وظایف و مأموریت ذینفعان، استراتژی‌های لازم به منظور مدیریت ذینفعان مشخص و ارائه گردید.

بنابراین مدیران پروژه باید بر استراتژی‌های شناسایی شده تمرکز داشته و با انجام آن‌ها، رضایت ذینفعان را جلب نمایند تا اجرای پروژه‌های توسعه‌ای صنعت نفت با موانع کمتری از ناحیه ذینفعان مواجه گردد.

ذکر این نکته الزامی است، که برقراری تعامل بیشتر با سازمان‌ها و مردم محلی و هم‌چنین عمل به مسئولیت اجتماعی نفت در منطقه مورد مطالعه از مهم‌ترین استراتژی‌های شناخته شده این مطالعه جهت مدیریت ذینفعان می‌باشد.